

Posudek oponenta na bakalářskou práci Lukáše Bozděcha

„Vývoj mužské nadúmrtnosti v zemích EU v období 1970–2005“

Téma lidské úmrtnosti a jejího vývoje lze studovat z mnoha různých úhlů pohledu, zaměření na mužskou nadúmrtnost je právě jedním z nich. Autor zvolil pro svou bakalářskou práci právě toto téma, které skýtá mnoho možností pro analyzování. I proto je škoda, že samotný text práce (bez obsahu nebo seznamů tabulek, obrázků a literatury) zabírá jen asi 35 stran. Autor text rozdělil do 3 kapitol, úvodu a stručného shrnutí na závěr.

Práce si klade za cíl zmapovat a analyzovat vývoj mužské nadúmrtnosti ve státech Evropské unie v období od roku 1970 do roku 2005. Úvodní, spíše popisná část práce, by měla shrnovat teoretické poznatky o mužské nadúmrtnosti ve vyspělých zemích, popsat vývoj rozdílů v úmrtnosti dle pohlaví v historii a snažit se zachytit jejich počátky. Stručně jsou představeny některé hypotézy o tom, proč mužská nadúmrtnost jako taková existuje a co ji způsobuje nebo k ní přispívá. Zmíněn je i vliv biologických a sociálních faktorů.

Analytická část práce si klade za cíl přímo zkoumat mužskou nadúmrtnost, její vývoj a průběh se zaměřením na nalezení podobností a rozdílů v jednotlivých zemích v průběhu času. Tato analýza by měla vést k pokusu o vytvoření typologie mužské nadúmrtnosti v zemích EU ve zkoumaných letech. Mimo to si práce klade za cíl ověřit i další hypotézy: že byla a je mužská nadúmrtnost vyšší v postkomunistických zemích než ve zbytku Evropské unie, že se v čase mění nejen celková úroveň mužské nadúmrtnosti, ale i její struktura dle věku, že mužská nadúmrtnost se zpravidla skokově zvyšuje v období velkých politických a sociálních změn (revolucí, převratů atd.) a krátce po nich, a že v posledních letech sledovaného období (tj. době relativní politické stability v Evropě) klesala mužská nadúmrtnost ve všech zemích EU.

První kapitola textu stručně a spíše obecně představuje základní hypotézy, které se k tématu vztahují a na historických příkladech nebo provedených studiích naznačuje možný vývoj v minulosti. Od str. 11 autor využívá ukazatele značeného jako „m/f ratio“, ten však není v této části popsán a vysvětlen. Stejně tak by bylo vhodné již na tomto místě doplnit, jakým způsobem autor počítal příspěvky jednotlivých věkových skupin k celkové mužské nadúmrtnosti, která je zobrazena také v grafu na obr. 1 a co je vlastně „mužskou nadúmrtností“ z kvantitativního pohledu myšleno. Čtenáři totiž až do tohoto místa textu nemůže být zřejmé, co autor považuje za jednoznačné kvantitativní vyjádření tohoto jevu, a k čemu jsou tedy dopočítávány příspěvky podle věku.

Metodologii je v práci věnována až následující kapitola. Bohužel autor v této části vůbec neuvádí použité zdroje, ze kterých vychází. Není ani jasné, proč je rozdíl v naději dožití značen „ Δx “, když tak je standardně značen rozdíl věků. Autor v této části rozdělil země podle jejich geografické polohy a historických podobností do čtyř skupin, které v následující části postupně podrobuje analýze.

Třetí kapitola tak představuje přechod k analytické části práce. První analyzovanou skupinou zemí jsou pobaltské státy. Autor nejprve srovnává vývoj v rozdílech naděje dožití při narození, podrobné zobrazení vývoje naděje dožití při narození ve studovaném období je však uvedeno jen pro Lotyšsko. Změny poměru mužské a ženské úmrtnosti podle věku v čase jsou zase ilustrovány jen na příkladu Litvy. Podobný přístup je uplatněn i u dalších analyzovaných skupin zemí, přitom není jasné, podle čeho autor volil jednu až dvě země, pro které ukázal jiné ukazatele než jen rozdíl naděje dožití při narození. Autor zvolil pouze popisný styl textu, kdy velice stručně komentuje získané výsledky. Pro čtenáře je v této části

matoucí, že některé popisované výsledky nejsou zobrazovány v grafech a také to, že některé odkazy z textu na obrázky jsou nepřesné (např. na str. 30 se autor odvolává na obr. 15, který by měl ilustrovat změny mužské nadúmrtnosti podle věku ve Velké Británii, na obr. 15 je však zachycena situace v Nizozemsku).

Další stručná část práce se zabývá mužskou nadúmrtností z hlediska příčin smrti. Autor bohužel v textu opět necituje zdroje uváděných informací ani použitých dat. Mnohé údaje v této části jsou uváděny strohým konstatováním v textu, není tedy ani jasné, zda je autor počítal sám nebo zda jsou převzaty z nějakého zdroje. Určitá vyjádření jsou navíc jen obecná a nepřesná (poměr „*se pohybuje okolo hodnoty 1,6, ale v některých státech ... i výše*“). Kromě toho autor některá fakta zjednodušuje, například konstatuje, že některá onemocnění (kde mj. jako příklad uvádí rakovinu prsu) se nevyskytují u obou pohlaví. Právě u nemoci uvedené v příkladu je sice poměr výskytu jednoznačně vychýlen na stranu žen, nicméně vyskytují se i případy úmrtí mužů s touto diagnózou. Jedná se o relativně nevýznamné počty, avšak v práci tohoto typu by se podobné nepřesnosti objevovat neměly. Teprve v samém závěru této krátké kapitoly je uvedena tabulka s číselnými údaji včetně zdroje, kterým je Eurostat. Jedná se však jen o přehled standardizovaných měl úmrtnosti na vybrané příčiny podle pohlaví. Údaje se ovšem vztahují k průměru za 15 evropských zemí v roce 1998 a jejich vypovídací schopnost vzhledem k textu je tedy malá. Lze v podstatě říci, že se tato část vzhledem k zaměření práce mohla stát klíčovou, autor se mohl pustit do analýzy regionálních rozdílů se zohledněním vlivu jednotlivých příčin smrti. To se však bohužel nestalo a kapitola zabírá necelé dvě strany, ani jednou v ní není citováno a autor se o žádnou analýzu ani nepokusil.

V části 3.6 autor vymezuje tři typy standardních průběhů mužské nadúmrtnosti na základě jejího průběhu v evropských zemích. Z textu není dostatečně jasné, že tato navržená typologie je skutečně vlastním přínosem autora a nejedná se o převzatou myšlenku. U uváděných typů průběhu mužské nadúmrtnosti je vždy uvedeno jen několik příkladů z evropských zemí, které podle vizuálního zhodnocení uvedeným typům odpovídají. Není popsáno, jakým způsobem autor jednotlivé typy vytvářel, či zda skutečně všechny uvažované státy některému z typů odpovídají, apod.

V závěru se autor vrací k hypotézám vytyčeným v úvodní části a stručně je vyhodnocuje. Toto zhodnocení patrně opět probíhá výhradně na základě vizuálního posouzení průběhu a změn mužské nadúmrtnosti v jednotlivých evropských zemích jak byly prezentovány v předchozích částech textu.

Autor se kromě nedostatečného citování použitých zdrojů nevyvaroval ani dalších nedostatků spíše formální povahy – typografických a gramatických chyb nebo užívání nezavedených zkratk. Rezervy jsou skryty i v grafické úpravě textu i obrázků. Některé části působí tak, že se autor spíše snažil zaplnit prostor než sdělit nějakou zásadní myšlenku (např. přehledové tabulky uvedené na straně 35 by se hodily spíše do přílohy práce). V některých pasážích je bezdůvodně měněn typ užitého písma.

Celkově práce představuje spíše stručné a jednoduché uvedení do studované problematiky, které umožňuje, či spíše vyžaduje, její další rozpracování. Pokud části, kde není uveden zdroj, skutečně nejsou z jiného zdroje přejaty, autor prokázal, že je schopen samostatně takovouto základní analýzu provést a otvírá si tak sám prostor pro její prohloubení v jiných odborných nebo kvalifikačních pracích. I proto lze konstatovat, že předkládaná práce splňuje nároky běžně kladené na bakalářské práce, a proto doporučuji přijmout bakalářskou práci Lukáše Bozděcha „Vývoj mužské nadúmrtnosti v zemích EU v období 1970–2005“ k obhajobě.